

OILADAGINIZOLIVAZIYATLARNING BOLA SHAXSI RIVOJLANISHIGA TA'SIRI

Xudaykulova Charosxon Axrorjon qizi

2-bosqich magistranti, Xalqaro Nordik universiteti.

E-mail: charosxudoyqulova1@gmail.com

Annotasiya. Maqolaning asosiy maqsadi O'zbekiston Respublikasi hududida oiladagi nizoli vaziyatlarning bola shaxsini rivojlanishiga ta'sirini psixologik jihatdan o'ziga xos yo'nalishini ochib berish va uni asosiy fundamental ustini bo'lmish jamiyat hayotini faqat va faqat yaxshilash uchun ekanligini yoritib berishdan iboratdir. Shu maqsadda oilaviy nizolar sharoitida bolalar shaxsini rivojlanishiga ta'sir qiluvchi psixologik holatlarni natijasida kelib chiqayotgan nazariy natijalari va amaliy jarayonlarni respublikamiz hududida qanchalik darajada rivojlanishini va ta'sirini ilmiy tatqiq qilishdir.

Kalit so'zlar: oila, bola, nizolar, oilaviy munosabat, ota-ona va bola munosabati, oila psixologiyasi, ijtimoiy-psixologiya, oilaviy muxit.

Annotation. The main objective of this article is to reveal the psychological aspects of how family conflicts affect the development of a child's personality within the territory of the Republic of Uzbekistan, and to highlight that the ultimate goal of addressing these issues is to improve the overall well-being of society. To this end, the study aims to scientifically investigate the psychological conditions that influence child development in situations of family conflict, along with the resulting theoretical outcomes and practical processes, as well as the extent of their development and impact within the country.

Keywords: family, child, conflicts, family relationships, parent-child relations, family psychology, social psychology, family environment.

Аннотация. Основная цель статьи — раскрыть психологические особенности влияния конфликтных ситуаций в семье на развитие личности ребёнка на территории Республики Узбекистан, а также подчеркнуть, что решение этих проблем направлено исключительно на улучшение общественной жизни как основного фундамента. В связи с этим в статье ставится задача научного изучения психологических состояний, влияющих на развитие личности детей в условиях семейных конфликтов, а также

теоретических выводов и практических процессов, возникающих в результате этих состояний, с оценкой степени их развития и воздействия в пределах нашей республики.

Ключевые слова: *семья, ребёнок, конфликты, семейные отношения, взаимоотношения между родителями и детьми, психология семьи, социальная психология, семейная среда.*

Kirish. Oilaviy munosabatlarda nizolardan qochib bo‘lmasligi barchamizga ma’lumdir. Ba’zi hollarda oilalarda farzand tug‘ilgonida stressli yoki g‘azablanish holatlari ota-onalarda kuzatiladi va ota-onalar o‘zlaridagi psixologik og‘rig‘ini bolalardan olib tashlashlari kerak yani psixologik stresslarni farzandlariga bildirmasliklari kerak. Har doim g‘azabini aks ettirishida, hissiy holatni aks etirishda yoki jismoniy jihatlarini aks etirishda inson psixologik holatini namoyish etishi mumkin. Agar oilada bunday psixologik jarayonlarni tartibga solinmasa eng yomon hollarda, bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi zarar etkazilishi mumkin. G‘arb universiteti tadqiqotchilarining yangi tadqiqotiga ko‘ra, ota-onalarning, ayniqsa ota-onalarning nikohdagi mojarolarga munosabati bolalar uchun o‘zgarishlar qilishi mumkin. Oilalar turli hayoti sabablarga ko‘ra har kuni ko‘plab ijtimoiy muammolar bilan to‘qnashadilar va ular bilan kurashadilar. Jamiyatdagi oilalarda janjal qilishining eng keng tarqalgan sabablari pul, aloqayetishmasligi, ota-onalik muammolari, aka-uka va qaynona-qaynota, shuningdek, katta oilalardagi ijtimoiy muommolardir. Oila yoki er-xotinlar maslahati ba’zi ota-onalarga bir-biri bilan muloqot qilishning yangi va yaxshiroq usullarini qo‘llashga yordam berish uchun mos bo‘lishi mumkin. Ko‘pgina maslahatchilar ushbu muloqot muammolarini hal qilish uchun juftliklar bilan ishlashga ixtisoslashgan. Mutaxassislik sohasi er-xotin munosabatlariga tegishli bo‘lgan maslahatchilarni qidiring. Ota-onalar sifatida, iltimos, nizolaringizni sog‘lom tarzda hal qiling, sog‘lom muloqot ko‘nikmalarini mashq qiling, bolaning oldida boshqa ota-onani tanqid qilmang va kerak bo‘lganda mutaxassislardan yordam so‘rang.- Doktor Sulata Shenoyo‘zining “Ota-onalar o‘rtasidagi nizolarning bolalarga ta’siri” nomli maqolasida bu mavzuga alohida to‘xtalib o‘tgan. Ko‘plab tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mojarolar yuqori bo‘lgan uylarda yashovchi bolalar ko‘proq shaxslararo munosabatlar, o‘quv yutuqlari, muammolarni hal qilish qobiliyatlari va ijtimoiy kompetentsiyada yomon natijalarga erishadilar. Bu muammolar ularning o‘smirlik va kattalikdagi munosabatlariga salbiy ta’sir

qiladi. Ota-onalar o'rtasidagi surunkali mojarolar xavfsiz va o'sib-ulg'ayish uchun qulay muhitda qo'rquv va oldindan aytib bo'lmaydigan muhitni yaratadi. Bolalar o'zlarini xavotir, qo'rquv va yordamsiz his qilishlari mumkin. Haqiqiy yoki tahdid ostidagi zo'ravonlik bo'lmagan taqdirda ham, ular o'zlarining xavfsizligi va ota-onalarining xavfsizligi haqida qayg'urishi mumkin. Bolalar ko'pincha ota-onalari o'rtasidagi janjal uchun o'zlarini javobgar deb hisoblashadi. Bu, ayniqsa, agar bolalar turli xil tarbiya uslublari, maktab bilan bog'liq muammolar yoki bolalar bilan bog'liq moliyaviy muammolar bilan bog'liq argumentlarni eshitsa, to'g'ri keladi. Uylarda o'zaro ta'sirlar va xatti-harakatlar qanday sodir bo'lishida katta darajada o'zgaruvchanlik mavjud va bu o'zaro ta'sirlar bizning oilamiz dinamikasining asosini tashkil qiladi (Harkonen, 2017).

Oilalar har bir a'zoning o'ziga, boshqalarga va atrofdagi dunyoga nisbatan fikrlash va munosabatiga ta'sir qiluvchi o'ziga xos dinamikaga ega. Bir qancha omillar, jumladan, ota-ona munosabatlarining tabiati, oila a'zolarining shaxsiyati, voqealar (ajralish, o'lim, ishsizlik), madaniyat va etnik kelib chiqish (jumladan, gender rollari haqidagi e'tiqodlar) bu dinamikaga ta'sir qiladi. Ro'yxat cheksizdir va ochiq, qo'llab-quvvatlovchi muhitda o'sish odatiy emas, istisno bo'lishi ajablanarli emas. Mukammal ota-ona oila g'oyasi afsona ekanligini rad etish muhimdir. Ota-onalar inson, nuqsonli va o'zlarining tashvishlarini boshdan kechiradilar. Aksariyat bolalar vaqti-vaqti bilan g'azablangan portlashni engishlari mumkin, agar unga qarshi turish uchun sevgi va tushunish mavjud bo'lsa. "Funksional" oilalarda ota-onalar har bir kishi o'zini xavfsiz his qiladigan, eshitadigan, seviladigan va hurmat qilinadigan muhitni yaratishga intiladi. Uy xo'jaliklari ko'pincha kam ziddiyat, yuqori darajadagi qo'llab-quvvatlash va ochiq muloqot bilan ajralib turadi (Shaw, 2014). Bu bolalarga yoshligida jismoniy, hissiy va ijtimoiy qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi va ular balog'atga etishganda doimiy ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. TURNING POINT is a Centre for Psychological Assessments, <https://turningpointcentre.com/effects-of-parental-conflicts-on-children.html>
2. Xarkonen, J., Bernardi, F. & Boertien, D. Oila dinamikasi va bolalar natijalari: tadqiqot va ochiq savollarga umumiy nuqtai. Eur J Populyatsiyasi 33, 163–184 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10680-017-9424-6>

3. Shaw, A. (2014). The Family Environment and Adolescent Well-Being [blog post]. Retrieved from <https://www.childtrends.org/publications/the-family-environment-and-adolescent-well-being-2>

4. G.Baykunosova “Osmirlik davri psixodagnostikasi va psixoreksiyasi”, Toshkent-2015.

5. 1. N.Xýjaev va boshqalar. “Pedagogika asoslari” Toshkent, “TDIU” 2003yil.

2. Z.Mavlonova va boshqalar. “Pedagogika” Toshkent 2003 yil.

3. V.F. Matveyev. Meditsina psixologiyasi, etikasi va deontologiyasi asoslari. T., Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 1991.

